

17

GESINE SCHWAN I CORNELIA PIEPER KORDYNATORKAMI DS. NIEMIECKO-POLSKIEJ WSPÓŁPRACY MIĘDZYSPOŁECZNEJ I PRZYGRANICZNEJ

Aleksandra Kruk WSSM

Funkcja koordynacyjna pełni istotną rolę w działaniach ministerstw spraw zagranicznych. To właśnie zadanie koordynacji polityki zagranicznej było podstawą powołania urzędu spraw zagranicznych (Auswärtiges Amt-AA)¹. W Republice Federalnej Niemiec, zważywszy na cele dyplomacji państwa, w ramach urzędu spraw zagranicznych zostały wyodrębnione i wzbogacone o stanowisko koordynatora: współpraca francusko-niemiecka, współpraca transatlantycka, niemiecko-rosyjska, problematyka praw człowieka i pomocy humanitarnej, sprawy Afganistanu, Pakistanu i rozbrojenia oraz kontroli zbrojeń. Spośród sąsiadów Niemiec obok Francuzów koordynatora ds. współpracy AA wyznaczył wobec kontaktów z Rzeczpospolitą Polską.

Od 1 maja 2004 roku Polska była członkiem Unii Europejskiej. Był to czas „ukoronowania dotychczasowego procesu, między innymi dobrego polsko-niemieckiego sąsiedztwa, którego podstawy budowano na pojednaniu i polsko-niemieckiej wspólnocie interesów”². W tym dobrym momencie strona niemiecka i polska zdecydowały o rozwijaniu współpracy, która szczególnej intensywności nabrała w latach dziewięćdziesiątych. 1 sierpnia 2004 roku G. Schröder uczestniczył w obchodach rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego, już w związku z przygotowaniem do uroczystości trwały rozmowy na temat wyodrębnienia przy polskim i niemieckim ministerstwie odrębnych stanowisk, które odpowiadałyby za współpracę polsko-niemiecką³. 4 listopada został powołany pierwszy przedstawiciel Ministra Spraw Zagranicznych ds. Współpracy Polsko-Niemieckiej oraz Koordynator Niemiecko-Polskiej Współpracy Przygranicznej

---

¹ E. Cziomer, *Polityka zagraniczna Niemiec. Kontynuacja i zmiana po zjednoczeniu ze szczególnym uwzględnieniem polityki europejskiej i transatlantyckiej*, Warszawa 2005, s. 13.

² W. Góralski, *Źródła polsko-niemieckiego pojednania*, [w:] L. Meissner, M. Wilk, *Polska i Niemcy w Europie. Przyczynki z dziedziny kultury, polityki i historii współczesnej*, Łódź 2011, s. 17-22, s. 17.

³ A. Rotfeld, *Polska w niepewnym świecie*, Warszawa 2006, s. 13.

i Społecznej. Celem wyodrębnienia tych funkcji w polskim ministerstwie spraw zagranicznych oraz niemieckim urzędzie spraw zagranicznych była intensyfikacja kontaktów polsko-niemieckich, wzrost wiedzy o obu państwach, poprawa wizerunku Polski i Niemiec⁴. Od 2005 roku relacje polsko-niemieckie przestały się dobrze układać. Władzę przejął rząd Prawa i Sprawiedliwości przy współpracy z Ligą Polskich Rodzin i Samoobroną. Sfera problemów w stosunkach polsko-niemieckich zaczęła się powiększać⁵.

Ze strony niemieckiej funkcję koordynatora najpierw pełniła Gesine Schwan, a 15 grudnia 2009 roku zadanie przejęła Cornelia Pieper. Celem autorki jest przyjrzenie się działaniom koordynatorek na rzecz dobrych kontaktów między RFN i RP. Obie panie wyróżnia zaangażowanie w sprawy polityczne, a ich kontakty z Polską nie są powierzchowne. Zarówno G. Schwan, jak i C. Pieper cieszyły się poparciem w środowiskach partyjnych, gdy obejmowały funkcję koordynatora. G. Schwan jest socjaldemokratką, a C. Pieper działa w Wolnej Partii Demokratycznej. Deklarują one swoją sympatię do Polski i przeszłość ich była z nią związana.

Gesine Schwan

G. Schwan jest postrzegana jako entuzjastka Polski, która ceni w Polakach indywidualizm⁶. Zdaniem Adama Daniela Rotfelda „niemieckie elity z reguły manifestują wobec Polski zainteresowanie, życzliwość i sympatię. Spotyka się to z wzajemnością. Angela Merkel, Horst Köhler i Gesine Schwan są w Polsce popularni, lubiani, szanowani”⁷. Profesor Roman Kuźniar uważa, że G. Schwan jest „bardzo Polsce przyjazna”⁸, a Władysław Bartoszewski mówi o niej: moja serdeczna przyjaciółka”⁹. Ciepło też W. Bartoszewski dopełnia charakterystykę pani koordynator: „są w Niemczech ludzie, którzy mają tytuł do tego, żeby mówić o Polakach, zajmować się polskimi uczonymi i pisarzami, mówić o ich myśleniu, ideach i sposobie bycia. I ci ludzie, jeżeli są wierni własnym zainteresowaniom, czasem obejmują stanowiska, na których są dla nas, Polaków, ważnymi i cennymi partnerami”¹⁰. Matka G. Schwan pochodziła ze śląskiego Lublińca. Podczas wojny uratowała żydowskie dziecko. Gesine, urodzona

⁴ I. Lipowicz, *Stosunki z Niemcami*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej”, 2005, s. 89-91.

⁵ W. Góralski, op. cit., s. 17-22.

⁶ „Wiele stereotypów żyje nadal”,

<http://www.goethe.de/ins/pl/lp/kul/dup/unt/gre/pl15778190.html>

⁷ A.D. Rotfeld, *Myśli o Rosji...i nie tylko*, Warszawa 2012, s. 313.

⁸ R. Kuźniar, *Droga do wolności. Polityka III Rzeczypospolitej*, Warszawa 2008, s. 289.

⁹ W. Bartoszewski, M. Komar, *...mimo wszystko. Wywiadu rzeki część druga*, Warszawa 2008, s. 9.

¹⁰ W. Bartoszewski, op. cit., s. 251.

w 1943 roku w Berlinie, uczęszczała do francuskiego gimnazjum. Z dzieciństwa wspomina, że matka wychowywała ją w poczuciu winy za działania nazistowskich Niemiec podczas wojny. G. Schwan wybrała drogę naukową, choć angażowała się w życie polityczne. Od lat siedemdziesiątych działa w Socjaldemokratycznej Partii Niemiec, na jej poglądy wpłynął Willy Brandt. Zasiadała w komisji ds. wartości (Grundwertekommission). G. Schwan należała do powstałego w 1974 prawicowego skrzydła SPD, tzw. kręgu Seeheimer, w którym obok W. Brandta udzielał się m. in. Richard Löwenthal¹¹. W 1980 roku została wykluczona z SPD, za krytykę polityki państwa względem Moskwy¹². Ponownie wstąpiła do SPD 1996 roku. Studiowała romanistykę, historię, filozofię, politologię. Gdy miała 31 lat, obroniła habilitację na podstawie dysertacji o Leszku Kołakowskim. W 1977 roku we Frankfurcie nad Menem to właśnie G. Schwan wręczała L. Kołakowskiemu Nagrodę Pokojową Księgarzy Niemieckich. Była również autorką laudacji¹³. W Polsce filozof poznała środowisko Adama Michnika, Władysława Bartoszewskiego, Bronisława Geremka. Ciepło wypowiada się na temat polskiej „Solidarności”, jej powstanie wspomina jako wydarzenie: „historyczne i osobiście poruszające”¹⁴. Krytykowała rząd Helmuta Schmidta za brak reakcji na wydarzenia w Polsce. Zwracała uwagę, że część socjaldemokratów również protestowała przeciwko polityce H. Schmidta wobec Polski, np. historyk Heinrich August Winkler, doradca Willy Brandta Richard Löwenthal, czy przewodniczący Niemieckiego Towarzystwa Polityki Zagranicznej profesor Karl Kaiser. Podkreśla za to, że społeczeństwo niemieckie solidaryzowało się z Polakami, czego dowodem są wysyłane do Polski, podczas stanu wojennego, dary¹⁵.

G. Schwan nie walczyła o przywództwo w SPD czy fotel ministra. Udzielała się w Komisji Wartości Podstawowych. Bardziej interesowały ją funkcje reprezentacyjne. Dwukrotnie bez powodzenia ubiegała się o prezydenturę. Wytypowana przez SPD i Zielonych przegrała w 2004 roku kandydatem chadecji, Horstem Köhlerem¹⁶. Polacy żywili nadzieje wobec jej kandydatury w 2009 roku, ale H. Köhler również w kolejnej reelekcji zdobył przewagę. G. Schwan zapewniała, że jeśli zostanie prezydentem, chętnie wygłosi w Bundestagu przemówienie po polsku. W swoim programie kandydatka skupiała się na

---

¹¹ www.seeheimer-kreis.de

¹² „Hintergrundinformation Gesine Schwan”,
<http://www.superwahljahr.net/727-Hintergrundinformation-Gesine-Schwan.html>

¹³ W. Bartoszewski, op. cit., s. 251.

¹⁴ „Moja Polska. Rozmowa Joachima Trenknera z profesorem Gesine Schwan, w 1980 r. sympatykiem „Solidarności”, „Tygodnik Powszechny”, nr 34/2005.

¹⁵ „Moja Polska...”, op. cit.

¹⁶ „Gesine Schwan, wielka przyjaciółka Polski, kandydatką na prezydenta Niemiec”, „Gazeta Wyborcza”, 4.03.2004.

deklarowaniu działań na rzecz przywracania zaufania do polityki i polityków¹⁷. Jej zainteresowania oscylują wokół tematyki europejskiej, edukacji, wartości. G. Schwan przez 10 lat była rektorem Uniwersytetu Viadrina we Frankfurcie na Odrę (1999-2008). Pragnęła, by mający długą tradycję, powstały w 1506 roku Uniwersytet stał się uczelnią narodów, jej marzeniem było zwłaszcza, by Uniwersytet Viadrina łączył Francuzów, Niemców i Polaków¹⁸.

Działalność naukowa i aktywność społeczna na Uniwersytecie przyniosła jej „Odznakę Honorową za Zasługi dla Województwa Lubuskiego, tytuł „damy pogranicza”¹⁹, ambasadora Słubic, nagrodę im. Marion Dönhoff. Otrzymała najwyższe odznaczenie nadawane przez polskie ministerstwo spraw zagranicznych Bene Merito²⁰.

Gesine Schwan to przede wszystkim uczona, która w swojej aktywności naukowej i społecznej porusza ważne i aktualne problemy – nie tylko Niemiec i Polski. Władysław Bartoszewski wspomina, że Gesine Schwan mówiła o Polakach i Niemcach: „jesteśmy efektem doświadczeń historycznych”²¹. Jako filozof i dziecko działaczy ruchu oporu niejednokrotnie wypowiadała się na temat odpowiedzialności za nazizm. Jest zdania: „podczas II wojny światowej Niemcy popełnili ogrom zbrodni na Polakach. My, potomkowie tamtych Niemców, nie odziedziczyliśmy winy. Odziedziczyliśmy natomiast odpowiedzialność, której trzeba stawić czoło”²². To zwolenniczka myślenia i działania na rzecz przyszłości. „My Niemcy chcemy przyszłości” podkreślała w symbolicznym przemówieniu wygłoszonym 9 listopada 2008 roku na Uniwersytecie Ludwika Maksymiliana w Monachium. 9 listopada, obchodzonym w RFN dniu pamięci, nawiązującym do wydarzeń z 1918, 1923, 1938 i 1989 roku, G. Schwan odwoływała się do cenionych przez siebie wartości: solidarności, poczucia wspólnoty, optymizmu

¹⁷ F. Gańczak, *Nowy prezydent będzie mówić po polsku?*, 22.05.2009; R. Guz, *Problem Polski to Niemcy i Rosja. Kandydatka Polski to Niemcy i Rosja, „Rzeczpospolita”*, 22.10.2008; E. Cziomer, *Polityka zagraniczna w dobie nowych wyzwań globalizacji, bezpieczeństwa międzynarodowego oraz integracji europejskiej po 2005 roku*, Warszawa-Kraków 2011, s. 128.

¹⁸ „Gesine Schwan: Deutsch-polnisches Verhältnis verbesserungswürdig, 14.07, <http://www.dradio.de/dkultur/sendungen/thema/816442>.

¹⁹ B. Bielecka, *Nagroda dla damy pogranicza*”, „Gazeta Lubuska”, 31.09/1.11 2009.

²⁰ „Bene Merito dla Gesine Schwan”,

<http://www.portalpoint.info/pl,wiadomosci,2,3624.html>

²¹ W. Bartoszewski, *Kropla drąży skałę? Co mówiłem do Niemców i o Niemcach przez ponad pół wieku*, Warszawa 2011, s. 416.

²² „Historyczna odpowiedzialność: Instrumentalizując historię polski premier osiąga efekt przeciwny do zamierzonego. Rozmowa Joachima Trenknera z prof. Gesine Schwan”, „Tygodnik Powszechny”, nr 8/2007.

i wiary w przyszłość²³ Niejednokrotnie apelowała o współpracę między Polakami i Niemcami²⁴.

Gesine Schwan do spraw, o które walczy, zaliczyła: przekonania, poczucie wspólnoty, wiarę, zaufanie, oświatę, społeczeństwo obywatelskie, rodzinę, wolność, konsensus. Konsensus jej zdaniem można budować poprzez aktywność partii politycznych i grup interesu oraz poprzez popieranie inicjatyw obywatelskich. Jest obrończynią demokracji i zaznacza, że polityka i politycy potrzebują zaufania²⁵. „Sam nie wystarczy. Dla nowej kultury wspólnoty“ – to jej życiowe motto²⁶.

Dzięki poparciu Joschki Fischera i Gerharda Schrödera G. Schwan została koordynatorką ds. kontaktów z Polską, gdy dobre i optymistyczne relacje typowe dla lat dziewięćdziesiątych, uległy pogorszeniu. Coraz częściej pojawiały się głosy o asymetrii stosunków.

Już w 2002 roku, zanim G. Schwan została pełnomocnikiem ds. współpracy z Polską, zgrzytem w relacjach było przemówienie wygłoszone przez Edmunda Stoibera, które G. Schwan skrytykowała²⁷.

Wyczuliła Angelę Merkel na stosunek Polaków do Eriki Steinbach i jej koncepcji Związku przeciwko Wypędzeniom. Twierdziła: „Ja nigdy nie popierałam planów Centrum Wypędzonych (...) Tak naprawdę jednak tylko moja Partia Socjaldemokratyczna jest gwarantem, że „widoczny znak” nie przeistoczy się w Centrum Wypędzonych”²⁸. Schwan wyjaśniała Niemcom źródło polskich obaw spowodowanych działalnością E. Steinbach. Zwracała uwagę, że Polacy nie akceptują wypowiedzi E. Steinbach, w których negowała kształt granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej oraz wyrażała sprzeciw wobec obecności Polski w Unii Europejskiej. G. Schwan zwracała uwagę, że ani E. Steinbach, ani jej rodzice nie byli rdzennymi mieszkańcami terenów, które obecnie znajdują się w obszarze Polski. Stąd nie powinna wypowiadać się, zdaniem G. Schwan, w imieniu ludzi, którzy po II wojnie światowej musieli opuścić te tereny. G. Schwan wyjaśniała Niemcom, że rząd polski nie może zgodzić się na zasiadanie E. Steinbach w Radzie Fundacji²⁹.

---

²³ „Aus der Vergangenheit lernen heißt Zukunft gewinnen“, G. Schwan, *Wege in eine gemeinsame Zukunft. Reden*, Bonn 2010, s. 15.

²⁴ „Historyczna...”, op. cit.

²⁵ Strona internetowa Gesine Schwan,

<http://www.gesine-schwan.de/positionen/themen.print.html>

²⁶ W. Thierse, *Laudatio aus Anlass der Verleihung des Internationalen Brückepreises der Europastadt Görlitz/Zgorzelec 2011 an Gesine Schwan, in der Synagoge Görlitz*, am 28. Oktober 2011, <http://www.thierse.de/reden-und-texte/reden/laudatio-gesine-schwan-2011/>

²⁷ „Historyczna...”, op. cit.

²⁸ Ł. Wójcik, *Gesine Schwan – tłumaczka Polski*, „Przekrój”, nr 30/2008.

²⁹ „Merkel wird Steinbach verhindern”, „Die Zeit”, 16.11.2009.

W 2005 roku koalicja rządząca w RFN (chadecja i socjaldemokraci) uzgodniła, że zostanie w RFN utworzone muzeum (nazwane „Widoczny Znak”) w celu upamiętnienia wysiedleń. Temu pomysłowi sprzeciwił się rząd Jarosława Kaczyńskiego, podczas gdy rząd Donalda Tuska wykazywał większą elastyczność. G. Schwan popierając powstanie muzeum argumentowała, że rząd niemiecki zadba o kształt ekspozycji. Część Polaków obawiała się pomysłu powstania muzeum³⁰. Zabierając głos w dyskusji na temat działalności E. Steinbach, G. Schwan wskazywała, że nie można prezentować historii ludzkich w sposób jednakowy i szablonowy. Zaznaczała, że nie wszyscy wysiedleni byli ofiarami³¹.

Była świadoma skomplikowanych relacji polsko-rosyjskich i obaw, że Niemcy i Rosjanie uzgadniają interesy ponad głowami Warszawy. Polacy odczuwali obawy przed zacieśnianiem współpracy między Gerhardem Schröderem i Władimirem Putinem. G. Schwan przyznawała, że Polacy i Litwini mają prawo do oburzenia z powodu sposobu obchodów 750-lecia istnienia Kaliningradu. Zarówno prezydent RP Aleksander Kwaśniewski, jak i prezydent Litwy Valdas Adamkus nie otrzymali zaproszenia, podczas gdy otrzymali je G. Schröder i prezydent Jacques Chirac³². Schwan tłumaczyła: „wiem, że trudno to wam zrozumieć, ale z powodów historycznych Niemcy mają emocjonalnie inne podejście do Rosji niż Polacy. Wśród niemieckich polityków, szczególnie na lewicy widać poczucie winy wobec Rosji, lecz jednocześnie podziw i respekt dla jej siły i wielkości. Taka mieszanka może być niezbyt przyjemna dla Polaków³³”.

8 września 2005 roku została zawarta umowa między rosyjską firmą Gazprom oraz niemieckimi E.ON i BASF w sprawie gazowego między Niemcami i Rosją via Bałtyk. Było to uderzenie w polskie interesy gospodarcze. G. Schwan starała się tłumić obawy Polaków spowodowane budową rurociągu północnego: „wiem, że jest to gorący temat, ale mam wrażenie, że przesadzacie. Przecież z rurociągu będą mogli korzystać również Polacy. Poza tym, aby uspokoić wasze obawy, możemy pomóc na przykład w modernizacji kopalń na Śląsku³⁴”.

³⁰ N. Kohtamäki, *Polityka wobec Niemiec*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej”, 2009, s. 101.

³¹ „Interview mit Gesine Schwan in der Frankfurter Rundschau“, 28.08.2006, <http://www.auswaertiges-amt.de/DE/Infoservice/Presse/Interviews/2006/060828-SchwanFR.html>

³² „Historyczna odpowiedzialność...”, op. cit.; „Do Kaliningradu jadą Schröder i Chirac, ale nie Kwaśniewski”, „Gazeta Wyborcza”, 23.06.2005; <http://wyborcza.pl/1,75477,2783519.html#ixzz27we0FvCa>; T. Jaskułowski, *Stosunki z Niemcami*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej”, 2006, s. 91.

³³ Ł. Wójcik, op. cit.

³⁴ Ibidem.

Pierwszym polskim Przedstawicielem ds. Współpracy Polsko-Niemieckiej, była Irena Lipowicz. Obie panie współpracowały uczestnicząc m.in. w otwarciu w 1995 roku we Frankfurcie nad Odrą i Słubicach Roku Polsko-Niemieckiego. Brały udział w debatach, np. w Darmstadt i Hamburgu³⁵. Współpraca G. Schwan z panią Ireną Lipowicz, była mniej kontrowersyjna, niż z kolejnym przedstawicielem Polski – Mariuszem Muszyńskim (od 2008 roku). Były przewodniczący Fundacji Polsko-Niemieckie Pojednanie, publicysta Radio Maryja, to pełnomocnik w ministerstwie Anny Fotygi. G. Schwan wypowiadała się krytycznie o M. Muszyńskim uważając, że polityk błędnie zarzucał Niemcom prowadzenie mocarstwowej polityki³⁶. Jej zdaniem stosunki polsko-niemieckie podczas premierostwa Jarosława Kaczyńskiego były dobre na płaszczyźnie międzyludzkiej, co kontrastowało z relacjami na płaszczyźnie rządowej. Zaznaczała, że Polakom zależy na dobrych relacjach z Niemcami i Rosjanami. Według niej Polacy nie zaakceptowali antyniemieckich poglądów, które ferował podczas kampanii wyborczej J. Kaczyński. Zwracała też uwagę na asymetrię relacji polsko-niemieckich – Polacy darzą w większym stopniu sympatią niż Niemcy Polaków. Zależało jej na tym, by Niemcy uczyli się języka polskiego. Język jako nośnik kultury traktowała jako narzędzie pomocne w przełamywaniu uprzedzeń. Zdaniem G. Schwan Polacy nie są szczególnie trudnymi sąsiadami Niemców. Jako przykład wskazywała trudne relacje z Czechami na początku lat dziewięćdziesiątych, u których źródła leżały dotyczące pozbawienia obywatelstwa czechosłowackiego ludzi narodowości niemieckiej lub węgierskiej dekrety Benesa³⁷.

Razem z koordynatorką profesor Ireną Lipowicz zwracała uwagę na sukces prób instytucjonalizacji współpracy polsko-niemieckiej w latach dziewięćdziesiątych. Obok Uniwersytetu Viadrina podkreślała rolę Jugendwerku (Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży). Zwracała uwagę na dokonania Trójkąta Weimarskiego. Uważała, że pogorszenie relacji polsko-niemieckich miało przyczynę w obawach Polaków z powodu bliższej współpracy na linii Schröder-Putin, uaktywnienia się Związku Wypędzonych oraz wzrostu populizmu w Polsce. Jednocześnie zwracała uwagę na znaczenie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku. Przywiązywała znaczenie do symboli – np. oświadczenia gdańskiego prezydentów (2003 rok), decyzji prezydenta Horsta Köhlera, by z pierwszą wizytą zagraniczną po objęciu urzędu udać się do Polski (15-16 lipca 2004), zaproszenia kanclerza Schrödera w związku z obchodami rocznicy wybuchu powstania warszawskiego (1.08.2005)³⁸. Wśród zgrzytów na linii Berlin-Warszawa wymieniała konflikt w Iraku, politykę energetyczną.

---

³⁵ I. Lipowicz, op. cit., s. 91.

³⁶ „Merkel wird Steinbach verhindern”, „Die Zeit”, 16.11.2009.

³⁷ „Polen werden immer gleich mit Vorurteilen bedacht”, „Süddeutsche Zeitung“, 11.12.2007.

³⁸ „Die deutsch-polnischen Beziehungen seit 1989. Chancen und Perspektiven einer asymmetrischen Nachbarschaft”, „FCE”, 01/2006.

Podkreślała sukces przemian strukturalnych w Polsce w latach dziewięćdziesiątych i chwaliła politykę Leszka Balcerowicza³⁹.

11 sierpnia 2006 roku we „Frankfurter Allgemeine Zeitung” ukazał się wywiad, w którym Günter Grass po raz pierwszy opowiedział, że podczas II wojny światowej należał do Waffen SS⁴⁰. Swoim oświadczeniem wzbudził dyskusje nie tylko w Niemczech. Pytana przez Niemców o polskie reakcje na przyznanie się przez Güntera Grassa do służby w Waffen SS tłumaczyła, że polskie reakcje są niezwykle zróżnicowane⁴¹.

Wyjaśniając sytuację w Polsce twierdziła, że w Polsce istnieje „ideologiczne dziedzictwo homofobii” i jej źródło widziała w kościele katolickim. Zaznaczała przy tym, że sama jest katoliczką. Socjologicznie upatrywała w tym, że Polacy nie doświadczyli społecznego przełomu, jakim był np. dla Niemców rok 1968⁴².

Gesine Schwan w zbiorze wspólnych spraw, z którymi jej zdaniem powinni zajmować się Polacy i Niemcy widziała politykę europejską, bezpieczeństwo i ochronę środowiska⁴³. Darzy sympatią Europę socjalną, którą należy budować na drodze publicznej debaty. G. Schwan tłumaczy, że społeczeństwo nie powinno utożsamiać Unii Europejskiej wyłącznie z chłodem bijącym od kwestii gospodarczych, lecz mieć poczucie, że Unia Europejska dzięki dokonaniom socjalnym jest konstrukcją ciepłą i bliską jej obywatelom. Dialog społeczny, zdaniem G. Schwan, sprzyja pozytywnemu przełomowi i przełamywaniu lęków przed globalizacją⁴⁴.

W Niemczech uchodzi za eksperta ds. Polski i jest proszona o komentarze w sprawie aktualnych wydarzeń. Tak było w sprawie katastrofy katyńskiej. G. Schwan w związku z tragiczną śmiercią prezydenta Lecha Kaczyńskiego rozwiewała obawy Niemców. Zwróciła uwagę, że Polska jest państwem stabilnym i nie grozi jej polityczne vacuum⁴⁵.

Pytana o opinię zmarłym prezydencie i jego żonie Marii, zwracała uwagę, że w kontaktach osobistych byli „przyjaźni, niepretensjonalni (...) i w ogóle nie antyniemieccy”. Według G. Schwan Maria spełniała rolę „mostu na zewnątrz”,

³⁹ G. Schwan, *Forschungs- und Gesellschaftspolitische Aspekte deutsch-polnischer Zusammenarbeit*, 2.05.2006; www.dfg.de/download/.../schwan_rede_06.pdf -

⁴⁰ G. Grass, *Warum ich nach sechzig Jahren mein Schweigen breche*, „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 11.08.2006.

⁴¹ „Interview mit Gesine Schwan in der Frankfurter Rundschau”, 28.06.2006, www.auswaertiges-amt.de/DE

⁴² Ibidem.

⁴³ G. Schwan, *Czas politycznych interesów*, „Dziennik”, 5.11.2007.

⁴⁴ G. Schwan, *Wir brauchen das soziale Europa*, [w:] G. Schwan, *Wege...*, op. cit., s. 57-69.

⁴⁵ „Tod von Lech Kaczynski Gesine Schwan rechnet nicht mit Machtvakuum in Polen“, „Der Spiegel“, 12.04.2010.

cieszyła się popularnością i sympatią Polaków. Natomiast Lech był „autorytatywny”, „nie był wielkim, lubianym prezydentem”. Jednak, jak podkreśliła G. Schwan, w cierpieniu „polityka nie gra roli”, a w Polsce po tragedii „panuje ból”. Zaznaczała też, że dla polskiej tradycji jest typowe trawienie i rozpamiętywanie narodowych tragedii⁴⁶.

Cornelia Pieper

Obecna koordynator pochodzi z byłej Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Wspomina, że w młodości mogła wyjechać tylko na Wschód. Zdecydowała się studiować filologię i nauczyła się języka polskiego i rosyjskiego. Studiowała w Lipsku i Warszawie. Dobrze poznała Polskę, wyraża Polakom wdzięczność za działalność „Solidarności”⁴⁷. W 1990 roku zasiadła w zarządzie FDP w Saksonii Anhalt, a od 1993 roku w zarządzie federalnym partii. W latach 1997-2001 była zastępcą przewodniczącego FDP, a w latach 2001-2005 sekretarzem liberalnym FDP⁴⁸. Po wyborach parlamentarnych w RFN w 2009 roku władzę przejęła koalicja CDU, CSU, FDP. W kierowanym przez Guido Westerwelle urzędzie spraw zagranicznych Cornelia Pieper 15 grudnia objęła funkcję koordynatora zastępując G. Schwan⁴⁹. Zaznaczyła, że jest to jej „wymarzone zadanie” tłumacząc „Powracam w ten sposób do korzeni, bo studiowałam w Lipsku i Warszawie. Myślę, że dzięki moim doświadczeniom posiadam wrażliwość, która pomoże mi dobrze pełnić tą funkcję. Stosunki z Polską leżą mi szczególnie na sercu. Rola nowych państw UE wymaga w Niemczech i Europie odpowiedniego „dowartościowania”⁵⁰.

Polityka zagraniczna ministra G. Westerwelle sprzyja wykonywaniu przez C. Pieper funkcji koordynatora. Zostawszy ministrem spraw zagranicznych w pierwszą podróż udał się do Polski. Liberałowie ponadto w odróżnieniu od chadecji, z którą są w koalicji, wyrazili sprzeciw wobec obecności E. Steinbach w fundacji Ucieczka, Wypędzenie, Pojednanie.

21 czerwca Cornelia Pieper skomentowała wynik pierwszej tury wyborów prezydenckich w Polsce. Wyraziła obawy, czy Jarosław Kaczyński byłby proeuropejskim prezydentem i stwierdziła, że Polska polityka powinna być osadzona w polityce europejskiej. Za swoje wypowiedzi została ostro skrytykowana w RFN. We „Frankfurter Allgemeine Zeitung” pojawiła się opinia, że pełno-

⁴⁶ *Wenn Polen trauern, spielt die Politik keine Rolle*, <http://www.bz-berlin.de/archiv/wenn-polen-trauern-spielt-die-politik-keine-rolle-article803713.html>

⁴⁷ „Wiele zawdzięczam „Solidarności””, „Rzeczpospolita”, 13.01.2010.

⁴⁸ Strona internetowa Cornelii Pieper, <http://www.cornelia-pieper.de>

⁴⁹ R. Formuszewicz, *Polityka Polski wobec Niemiec*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej”, 2010, s. 104.

⁵⁰ „Pieper: Więcej środków na PNWM”, <http://www.dw.de/dw/article/0,,5020409,00.html>

mocnik ds. kontaktów z Polską, nie powinien tak mocno ingerować w sprawy wewnętrzne sąsiadów i winien ustrzec się od komentarzy⁵¹. Również Thomas Schmid dziennikarz „Die Welt” uznał wypowiedź C. Pieper za „lekkomyślną, niedyplomatyczną i nieproduktywną”⁵². Stwierdził, że C. Pieper ma prawo prywatnie popierać kandydaturę Bronisława Komorowskiego. Popełniła jednak dyplomatyczny błąd zdradzając swoje sympatie polityczne i pouczając Polaków. Zdaniem T. Schmida Polacy nie potrzebują pouczeń ze strony Niemiec. Dziennikarz uważa wręcz, że rady ze strony Niemców mogą być w Polsce źle przyjęte. Niektórzy uważali, że krytyka wobec C. Pieper była elementem rozgrywek partyjnych i sprzeciwem wobec polityki ministra spraw zagranicznych Guido Westerwelle. Z pomocą pani pełnomocnik ruszył Władysław Bartoszewski⁵³.

Zwycięstwo B. Komorowskiego w wyborach prezydenckich to według C. Pieper wolna i niezależna decyzja wyborców. Podkreśliła, że B. Komorowski wywodzi się ze środowiska „Solidarności”, walczył o wolność i był internowany. Jej zdaniem prezydentura B. Komorowskiego ułatwi współpracę z Polską. B. Komorowski to w jej oczach zwolennik wybitny polityki i zwolennik „wolnej i demokratycznej Europy”⁵⁴. Chwaliła rząd D. Tuska oraz politykę gospodarczą Polski jako „dobry sygnał też dla naszej współpracy i dla wzmocnienia Europy”⁵⁵.

Cornelia Pieper również zabierała głos w obronie W. Bartoszewskiego, gdy spotykała go krytyka ze strony E. Steinbach. C. Pieper stwierdziła, że krytyczne słowa pani Steinbach szkodzą relacjom polsko-niemieckim. C. Pieper zwróciła uwagę, że W. Bartoszewski, były więzień z Oświęcimia, niósł swoją życiową postawą wkład w poprawę relacji między Polakami i Niemcami⁵⁶.

W 2011 roku, trwały obchody dwudziestolecia polsko-niemieckiego traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy. Wobec dyskusji nad traktatem C. Pieper prezentuje się jako przeciwniczka zmiany traktatu i jako koordynator ze strony niemieckiej odpowiada za realizację programu dołączonego do „Deklaracji Rządów Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Federalnej Niemiec

---

⁵¹ R. Formuszewicz, *Polityka Polski wobec Niemiec*, Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej, 2011, s. 126; „Pouczający przypadek Cornellii Pieper”,

<http://blog.rp.pl/semka/2010/06/25/pouczajacy-przypadek-cornellii-pieper/>

⁵² „Polen braucht keine deutschen Belehrungen”,

<http://www.welt.de/debatte/kommentare/article8142499/Polen-braucht-keine-deutschen-Belehrungen.html>

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ „Deutsch-polnische Beziehungen sind so gut wie nie“, 5.7.2010,

http://www.dradio.de/df/sendungen/interview_dlf/1217456/

⁵⁵ Ibidem.

⁵⁶ „Pieper sieht Schaden für deutsch-polnische Beziehungen”,

<http://www.stern.de/news2/aktuell/pieper-sieht-schaden-fuer-deutsch-polnische-beziehungen-1604613.html>

z okazji 20. rocznicy podpisania Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy”⁵⁷.

Strony uzgodniły następujące priorytety:

1. dialog polityczny,
2. współpraca regionalna i transgraniczna,
3. transport i infrastruktura,
4. bezpieczeństwo publiczne,
5. społeczeństwo obywatelskie i sprawy społeczne,
6. kultura,
7. edukacja, nauka, badania i rozwój,
8. gospodarka i energetyka,
9. ochrona środowiska,
10. współpraca na płaszczyźnie europejskiej,
11. bezpieczeństwo, obrona i pomoc humanitarna.

Dialog polityczny obejmuje konsultacje rządowe i dialog ministrów spraw zagranicznych, wymianę urzędników oraz wsparcie ambasad. Działalność na rzecz dialogu politycznego jest też zadaniem pełnomocnika ds. stosunków polsko-niemieckich i koordynatora ds. polsko-niemieckiej współpracy społecznej i przygranicznej.

Współpracy regionalnej i transgranicznej ma sprzyjać aktywność Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej. Strony postanowiły o realizacji wspólnych projektów, np. w celu skrócenia czasu podróży koleją między Szczecinem i Berlinem. W programie przewidziana jest realizacja wspólnych strategii, dbałość o ochronę środowiska, wspólne ratownictwo medyczne i nacisk na naukę języka sąsiada w obszarze przygranicznym.

W obszarze transportu i infrastruktury strony zaproponowały wspólną realizację tzw. dobrych praktyk.

W ramach problematyki bezpieczeństwa publicznego zadeklarowano m.in. współpracę przed Mistrzostwami Europy w Piłce Nożnej w Polsce i na Ukrainie w 2012 roku.

Wiele inicjatyw wyróżniono, by kształtować społeczeństwo obywatelskie. Strony chcą corocznie obchodzić Dzień Polsko-Niemiecki, modernizować Forum Polsko-Niemieckie, sprzyjać rozwojowi Fundacji Krzyżowa i Międzynarodowego Domu Spotkań w Krzyżowej. Program też przewiduje aktywizację Polsko-Niemieckiej Wymiany Młodzieży, wspieranie Biura Polonii w Berlinie, współpracę naukową oraz wsparcie Domu Współpracy Polsko-Niemieckiej w Gliwicach.

---

⁵⁷ „Deklaracja i program współpracy Polski i Niemiec przyjęte“, http://www.premier.gov.pl/centrum_prasowe/wydarzenia/deklaracja_i_program_wspolprac,6850/

W obszarze kultura Polacy i Niemcy zamierzają realizować projekty w ramach trójkąta weimarskiego, organizować wspólne wystawy oraz wspierać działalność Europejskiej Sieci Pamięć i Solidarność.

Sfera edukacji, nauki, badań i rozwoju została wzbogacona o wiele projektów. Realizatorzy mają wspierać naukę języków, wirtualną bibliotekę polsko-niemiecką, mobilność akademicką. W programie znalazło się opracowanie polsko-niemiecko-francuskiego modelu kształcenia zawodowego nauczycieli. W programie są postanowienia o umacnianiu współpracy naukowej w ramach Polsko-Niemieckiej Fundacji na rzecz Nauki oraz o umacnianiu Europejskiej Przestrzeni Badawczej. Ponadto władze Polski i Niemiec zadeklarowały wspieranie Uniwersytetu Viadrina, Centrum Interdyscyplinarnych Studiów Polonistycznych na Viadrinie, uruchomienie Centrum Studiów Polonoznawczych oraz opracowanie polsko-niemieckiego podręcznika historii.

W programie są też postanowienia dotyczące gospodarki i energetyki w celu zwiększania bezpieczeństwa energetycznego, bezpieczeństwa tras transportowych ropy naftowej i przepływów energii elektrycznej. Strony zadeklarowały budowę interkonektorów gazowych na granicy polsko-niemieckiej oraz realizację projektów na rzecz wykorzystania energii odnawialnej.

Ochrona środowiska obejmuje m. in. wspieranie programu Natura 2000, ochronę zagrożonych gatunków zwierząt, ochronę przeciwpowodziową oraz wspieranie działań Międzynarodowej Komisji Ochrony Odry przed Zanieczyszczeniem.

Polska i Niemcy zadeklarowały współpracę w rozwiązywaniu wspólnych, europejskich problemów. Strony mają wspólnie dążyć do przełamywania kryzysu gospodarczego w Europie. W programie podkreślono znaczenie trójkąta weimarskiego oraz współpracy z Rosją.

C. Pieper wyraża zadowolenie ze współpracy z prezydentem Bronisławem Komorowskim i rządem Donalda Tuska. Jej zdaniem Niemcy stali się wiarygodnym partnerem Polaków. Zdaniem C. Pieper nowoczesna dyplomacja polega na popieraniu handlu i działaniu według formuły „Wzrost. Oświata. Spójnia” (Wachstum. Bildung. Zusammenhalt”. Opowiadała się za zwiększeniem integracji i twierdziła: „porozumienie bierze się ze zrozumienia”⁵⁸. Popiera projekt wspólnego polsko-niemieckiego podręcznika historii oraz wymianę młodzieży z Polski i Niemiec⁵⁹.

Dobrze układała się współpraca C. Pieper z pełniącym przez 6 lat funkcję ambasadora w RFN Markiem Prawdą. W mieście rodzinnym ambasadora

---

⁵⁸ „Die deutsch-polnische Nachbarschaft ist heute beispielhaft für gelebte europäische Nachbarschaft“,

[http://www.auswaertiges-
amt.de/nn_582140/sid_3900938FDCF6EF635BFC8AC5F6D10711/DE/Infoservice/Presse/Interviews/2011/111201-StM_P_MDW.html](http://www.auswaertiges-
amt.de/nn_582140/sid_3900938FDCF6EF635BFC8AC5F6D10711/DE/Infoservice/Presse/Interviews/2011/111201-StM_P_MDW.html)

⁵⁹ Ibidem.

C. Pieper otrzymała honorową profesurę⁶⁰. 22 czerwca 2011 roku C. Pieper odebrała na Wydziale Zarządzania i Administracji Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach ten zaszczytny tytuł. Dziękując nawiązała do obchodów dwudziestolecia traktatu polsko-niemieckiego i stwierdziła, że porozumienie z Polską jest wielkim sukcesem niemieckiej polityki zagranicznej. Należy doceniać i szanować wartości łączące Polaków i Niemców. Ostrzegając przed popadaniem w rutynę i lekceważącym traktowaniem zdobywcy demokratycznego świata. Studentom przypominała, że stoją przed nimi drzwi otwarte na cały świat⁶¹.

14 i 15 listopada 2011 roku C. Pieper razem z prezydentem Christianem Wulffem wzięła udział w obchodach dwusetlecia Uniwersytetu Wrocławskiego. W uroczystościach uczestniczyli również prezydent Polski Bronisław Komorowski i prezydent Ukrainy Wiktor Janukowycz⁶².

C. Pieper wysoko oceniła sprawowanie przez Polskę prezydencji w Radzie Unii Europejskiej podkreślając sukcesy Polski na drodze od państwa kandydującego o członkostwo w Unii Europejskiej do statusu partnera Niemiec w Unii Europejskiej. Popiera stanowisko liderów FDP – G. Westerwelle, Klausa Kinkela, Hansa-Dietricha Genschera i Waltera Scheela, że Europa potrzebuje partnerstwa zarówno Francji, jak i Niemiec⁶³.

Wyraziła zadowolenie z powodu podpisania 17 sierpnia 2012 roku przez Patriarchę Moskiewskiego i całej Rusi Cyryla i metropolitę Przemyskiego arcybiskupa Józefa Michalika „Wspólnego Przesłania do Narodów Polski i Rosji”⁶⁴. W dokumencie reprezentanci obu kościołów zadeklarowali: „drogę szczerego dialogu w nadziei, że przyczyni się on do uleczenia ran przeszłości, pozwoli

---

⁶⁰ „*Staatsministerin Pieper verabschiedet den Botschafter Polens in Deutschland*“, 15.08.2012,

http://www.auswaertiges-amt.de/DE/Infoservice/Presse/Meldungen/2012/120815_StMP_verabschiedet%20Bo_Polen.html?nn=334108

⁶¹ „*Ansprache von Staatsministerin Cornelia Pieper anlässlich der Verleihung der Ehrenprofessur der Humanistisch-Naturwissenschaftlichen Universität Kielce am 22.06.2011*“,

[http://www.corneliapieper.de/redendetail.0.html?&tx_ttnews\[tt_news\]=393&tx_ttnews\[backPid\]=40&cHash=663077e300de40b7f7e5e6bd79b76a22;](http://www.corneliapieper.de/redendetail.0.html?&tx_ttnews[tt_news]=393&tx_ttnews[backPid]=40&cHash=663077e300de40b7f7e5e6bd79b76a22;)

<http://www.ujk.edu.pl/kalendarium/kalendarium/2011.php>; Cornelia Pieper honorowym profesorem uniwersytetu w Kielcach,

http://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/525636,cornelia_pieper_honorowym_profesorem_uniwersytetu_w_kielcach.html

⁶² *Informacje z działalności koordynatora polsko-niemieckiej współpracy społecznej i przygranicznej minister stanu Cornellii Pieper*, „KO-POL-Kurier”, nr 1/2011.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ „Patriarcha Cyryl i abp Michalik podpisali przesłanie do narodów Polski i Rosji”, http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x57622/patriarcha-cyryl-i-abp-michalik-podpisali-przeslanie-do-narodow-polski-i-rosji/

przewyciężyć wzajemne uprzedzenia i nieporozumienia oraz umocni nas w dążeniu do pojednania”⁶⁵.

Zdaniem C Pieper wizyta patriarchy w Polsce i wspólne stanowisko mogą przyczynić się do porozumienia między Rosją i Polską oraz kościołem prawosławnym i rzymskokatolickim. W jej odczuciu list budzi asocjacje z listem biskupów polskich do z lat sześćdziesiątych, który zawierał słynny zwrot „przebaczamy i prosimy o przebaczenie”⁶⁶.

Podsumowanie

Koordinator ds. niemiecko-polskiej współpracy międzyspołecznej i przygranicznej działa od 2004 roku, aby intensyfikować współpracę na linii Berlin – Warszawa. G. Schwan i C. Pieper poprzez swoją działalność wpłynęły na kształt funkcji koordynatora ds. niemiecko-polskiej współpracy międzyspołecznej i przygranicznej. Obie wyróżnia: przynależność do partii politycznej, znajomość języków, poparcie liderów, deklarowanie sympatii do Polski i przebywanie przed objęciem funkcji przez dłuższy czas w Polsce. Dotychczasowa działalność C. Pieper wydaje się mniej medialna od aktywności G. Schwan. Pierwsza pani koordynator – G. Schwan została pozytywnie odebrana i doceniona w Polsce. Przed C. Pieper stoi wiele zadań, o ile przewidziana na jesień 2013 roku wybory nie wpłyną na zmiany personalne w niemieckim urzędzie spraw zagranicznych.

---

⁶⁵ „Wspólne Przesłanie do Narodów Polski i Rosji”,
<http://ekai.pl/biblioteka/dokumenty/x1430/wspolne-przeslanie-do-narodow-polski-i-rosji/>

⁶⁶ „Staatsministerin Pieper begrüßt kirchliche polnisch-russische Versöhnungsinitiative“,
<http://www.cornelia-pieper.de/blog/>